

ԱՄԵՆ. Տ. ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԲԻ ՍԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Խոր ցաւով համակուեցանք Ամենապատիւ Տ. Շնորհք Պատրիարքի մահուան բօթին ի լուր: Անժամանակ մահ մահաւանդ աշխօրերուն, երբ այնքան նօսրացած են շարքերը մեր եկեղեցւոյ արժեքը եկեղեցականներուն:

Երեք առիթներով մենք անձնապէս եղանք վկան շատ նուիրեալ Հայ եկեղեցականի վայել իր գործելակերպին և ծառայութեան, որ ի յայտ բերաւ հանգուցեալ Ս. Պատրիարքը իր հոգեւորական ծառայութեան օրերուն, մասնաւորաբար Սուրբ Երուսաղէմի մէջ:

Առանցմէ առաջինը իր ծառայութեան շրջանն է որպէս Տեսուչ Ս. Թակոբեանց Տպարանի, ուր մենք ալ կր պաշտօնավարէինք որպէս օգնական Տեսչի: Հոգիի և մաքի մեծութիւն եղող մեծանուն Պատրիարքներու ղեկավարութեան տակ այդ օրերուն Ս. Թակոբեանց վանական մեր Տպարանը իր գործունէութեան ընթացքին նախապատուութիւնը կու տար լոյս աշխարհ բերելու և ապագայի ունիւթի հատորներ, որոնք ըլլային աշխուժեցողութեան մեր ազգային ու եկեղեցական մշակոյթին, մեր եկեղեցւոյ ծիսական մշակոյթին: Նիւթապաշտ, վաճառականական, շահաբեր գործերու հետաքրքրութիւնը քովտի, երրորդական, չորրորդական կարեւորութիւն ունէր: Այլ խօսքով, Տպարանը իր ազգային, մշակութային, կրօնական իսկական կոչումին է որ կը ծառայէր: Օրուան Տեսուչ Տ. Շնորհք վրդ. ի ծառայութիւնը այս տեսակէտէն կ'արժեւորուէր խորապէս ամէն տարի նշուողագոյն տոննակ մը հատորներու ապագութեամբ: Առաւել, իր Զանգերով կը հաստատուէր կարգ ու կանոն ապարանէն ներս, մասնաւորաբար կը դասաւորուէր գրասենեակը, կը հրաւիրուէր անտեսագէտ ու վկայեալ հաշուեպահ Պր. Եղուարդ Խնտամեանը, որ արդիական կանոնաւորութեամբ կ'օժտէր Տպարանի հաշուական գրութիւնը, տոմարները, գրոց և ապա-

գրական պիտոյքներու մթերանոցը, որով Տպարանը կը վերածուէր հոգեւոր ու ազգային հետաքրքրութիւններով գործօն մեղուանոցի մը:

Երկրորդ առիթը որ ունեցանք ըլլալու հետը հանգուցեալ Պատրիարքին իր Լուսարարապետութեան շրջանն էր Հայ Երուսաղէմէն ներս, 1957-1960 թուականներուն, ուր մենք դարձեալ հանգիստացանք մօտիկ գործակից մը իրեն իրրե Դանձատան Թանձախումբի անդամ, իրրե տեղւոյն վանական պայմաններուն ծանօթ Միտրանը Ս. Աթոռին:

Ան եղաւ խորապէս նախանձախնդիր, նուիրութեով ու գործով լեցուն Լուսարարապետը մեր Ս. Աթոռին: Ամէն շաբաթ մեր ընկերակցութեամբ պիտի այցելէր Երուսաղէմի հայապատկան Սրբազարկը որոնց արարողական կանոնաւորութեան սրտագին հետամտողն էր: Այդ օրերու Ս. Տեղեաց յատուկ գոյովիճակին (Status Quo) խտտութիւնը արգելք մը չէր իրեն համար, որպէսզի նորոգութեան և բարեփոխութեան ենթարկէ Բեթղհէմի Սուրբ Մինդեան Տաճարին կառոյցն ու սրբանկարները, որոնց նորոգութեան համար ի սպաս դրաւ անձնապէս իր նկարիչի շնորհները: Նոյն բարեկարգութիւնները կատարուեցան Ս. Թարութեան Տաճարէն ներս: Իսկ ձմեռնային Զրնգեղանքին աւերուած Գեթսեմանիի Ս. Աստուածածօր Գերեզմանի Տաճարին վերայարդարութիւն և արարողութեանց վերսկսման գործին մէջ բերաւ իր գրական գործակցութիւնը, նոյնիսկ ի հեծուկս մեր վանական կազմի շարք մը իշխանաւորներուն, որոնք չգիւտանագիտական մասնագութիւններով տարուած, կ'ուզէին ձգձգել Ս. Աստուածածօր Տաճարի վերայարդարման գործը, ինչ որ վառագ մըն էր մեր իրաւական գոյովիճակին համար:

Իրրե Լուսարարապետ Ս. Աթոռոյ, եղաւ աւանդապահ, հոգեւոր և մեր արարողութեանց կանոնաւորութեան և պատշաճօրէն իրագործութիւն նախանձախնդիր պաշտօնեան: Մեր եկեղեցւոյ գանձատան մեծարժէք սպասներուն, զգեստուց և գանձատունէն ներս գտնուող ծիսական ձեռագիրներու աննահանջ և արթուն պահակը:

վանական հակամարտութեանց յերևա-
րանքներէին միայն ու միայն այն զբո-
ւարտութիւնները, որոնք յետագային
չրջան ըրին իր և Տ. Սուրէն Արքեպս-
Քէմհանեանի մասին, երբ Հայ մամուլի
հրապարակը ողողուեցաւ Լոնտոնի Սոթպի
վաճառատան մէջ վաճառքի դրուած Հայ
ձեռագիրներու կապակցութեամբ: Յերև-
րանքները մարդոց՝ որոնք 1962-1972
մեր Գանձատան պահպանութիւնը ենթա-
կեցին անկերպարան կացութեան մը:

Դժբախտաբար մեր վանական ներքին
վէճերն ու անհամաձայնութիւնները տխուր
վերջակէտ մը դրին նուիրեալ և գիտակից
Լուսարարապետի իր պաշտօնավարութեան
և իրեն համար բացին Կ. Պոլսոյ Պատ-
րիարքութեան ասպարէզը:

Ազգային և հոգեւոր իր նուիրեալ
ծառայութեան դրական ուրիշ մէկ ապա-
ցոյցը եղաւ իր պաշտօնավարութիւնը
որպէս Պատրիարք Կոստանդնուպոլսոյ,
Հերոսական նուիրումով մը ան, հակառակ
տիրող քաղաքական ռէժիմին, իր հայրա-
կան սիրոյն, խնամքին և հոգածութեան
առարկան ըրաւ մինչև հեռաւոր, բռնա-
գրաւեալ հայկական գաւառներու աւերակե-
ալ վանքերն ու եկեղեցիները, գաւառ-
ներուն մէջ ազգային ու հոգեւոր ներշնչ-
ութենէն զերծ մնացած ու վայրափառին
ցրուած մեր ժողովուրդին զաւակները,
որոնց բոլորին անձամբ տարաւ Ս. Հա-
ղորդութեան ու Հայ Միառնին շնորհն ու
հոգեկան զօրութիւնը: Ու ձեռագիրներու
վաճառքով զրպարտուած այս մեծ եկեղե-
ցականը՝ այդ օրերուն յատկապէս եղաւ
Հայ ձեռագիրներու հաւաքողն ու ամբա-
րողը ազգային ապահով հաստատութիւն-
ներու մէջ, որոնց վկան եղած ենք մենք
անձնապէս, և որոնց մանրամասնութիւն-
ները կարելի չէ առայժմ լոյս աշխարհ
բերել, քաղաքական տուեալ պայմաննե-
րուն մէջ:

Մենք ունինք միայն աղօթք և խունկ
Հայ եկեղեցւոյ նուիրեալ և անձնորդ հո-
գեւորականի յիշատակին ու ցաւը, միայն
խորունկ ցաւը իր անժամանակ և արկա-
ծանար մահուան:

ԿԻՐԻԵՂ ԵՊՍ. ԳԱՐԻԿԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՊԱՏՐԻԱՐԷԸ

Մինչ կը սգայինք անակնկալ մահը
Ս. Աթոռոյս Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիար-
քին, Ս. Էջմիածնէն կը հասնէր հեռագիր
մը, որ կը գուժէր նոյնքան անակնկալ -
և ցաւալի - մահը Թրքահայոց Ամեն. Տ.
Շնորհք Պատրիարքին:

Արդարեւ, Կ. Պոլսոյ պատմական Ա.
թոռին Գահակալը մահը կը դիմաւորէր
Զորեքշարթի, 7 Մարտին, Եղիշէ Սրբա-
ղանի մահէն 34 օրեր ետք միայն, Մայր
Հայրենիքի մէջ, գլորելով Մայր Աթոռոյ
վեհարանի սանդուխներէն: Սրբաղանը
իր յաճախակի այցելութիւններէն մին էր
որ կու տար հայրենի երկրին, հակառակ
իր յառաջացեալ տարիքին սիրայօժար
յանձն առնելով դժուարութիւնները ճամ-
բորդութեան: Այդպէս կ'ընէր Սրբաղանը
ամէն անգամ որ այդ կը պահանջէր ցե-
րագոյն շահը Հայց. եկեղեցիին - եպիս-
կոպոսական ժողովներ, համագգային բնոյ.
թով յոբելինական հանդիսութիւններ -
կամ կարելի ըլլար դոյզն օգնութիւն մը
մատուցանել, նիւթական թէ բարոյական,
հայրենարնակ հայութեան - երկրաշար-
ժէն պատուհասուածներուն կամ Ղարա-
բաղեան վայրագութիւնէն գաղթածներուն:

Վատն էմ թէ անարգած չեմ ըլլար
իր պայծառ յիշատակը, ոչ ալ վշտացուե-
ցած իր բարի հոգին, եթէ անտեղի գտնեմ
անժամանակ բառը, իր և իր տարեկիցնե-
րուն համար ստէպ գործածուած: Սաղմո-
սերգուն եօթանասունը ունի իբրեւ դու-
մար մարդու կեանքի տարիներուն և, ա-
ռաւելագոյն պարագային, ութսունը:

Տ. Շնորհք Պատրիարք բախտը ունե-
ցաւ ըլլալու Պոլսոյ պատմական Աթոռին
վրայ ամենէն երկար բազմած Գահակալը!
(Զմոռնանք ըսել թէ Եղիշէ Սրբաղանն ալ
եղաւ Շղթայակրէն յագին ամենէն երկար
գահակալած Պատրիարքը Ս. Աթոռոյս):

Մենք սովոր ենք մեծ մարդոց մահ-
ուան առիթով խօսիլ անոնց բարեմառ-
նութեան մասին, վեր առնել փայլուն ու
կարկառուն գիծերը անոնց նկարագրին:
Հանգուցեալի պարագային, այդ գիծերէն